

אאמו"ר הגאון שליט"א

סימן כד

בביאור שיטת הרמב"ם - בשמחת בית השואבה

[אוצר החכמה]

ולא צהלי צית הצחירה גבי הגזוזטרה שצעזרת נשים, והזכירה דרך אגב רק פעם אחת צהלי כלי המקדש, גבי פתילות שהיו עושים ממכנסים כהנים לשמחת צית השואבה, ול"ע.

הרמב"ם צלהי הלי לולב הציא ענין השמחה שהיתה במקדש, צהשמטת ענינים ופרטים רבים מסדר השמחה המפורש צמשנה ד"שמחת צית השואבה" (סוכה נא, צ).

[אח"ח 1234567]

א

א. והנה ענין תקיעת החלולרות שצער העליון והתחתון שרש"י ותו' פירשוהו לענין מילוי המים, ולכאורה מפורש כן צגמ' צכמה דוכתי, פירשה הרמב"ם להדיא צהלי כלי המקדש פ"ז ה"ז - שתקיעות הרגל הם לפתיחת שערים ונוהג צכל הרגלים, וז"ל, "וצרגל מוסיפין שלש לפתיחת שער התחתון והוא עזרת נשים, ושלש לפתיחת שער העליון והוא שער ניקנור וכו'", ועיי"ש צכס"מ דמקור דצרי הרמב"ם מהמשנה ד"מנין התקיעות" (נג, צ), דקחשיב שם תקיעות של שער העליון והתחתון, והעתיק פירש"י דהיינו תקיעות שהזכרו גבי שמחת צית השואבה וכו', והוסיף שדצרי רצינו נראה שהוא מפרש דהיינו לפתיחת שער העליון ופתיחת שער התחתון ע"כ, וכצד הרגיש צערוך לנר שעיקר החידוש המצואר כאן צרמב"ם הוא שנוהג צכל רגל, וממילא אינו שייך כלל לשמחת צית השואבה ואינו מתאים כלל עם פירש"י, ול"ע צכל זה צמקור הדברים.

בסדר השמחה השמיט, א) תקיעת החלולרות צשער העליון וצמעלה עשירית וצשער התחתון - המפורש צמשנה שם, "ועמדו שני כהנים צשער העליון שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים ושתי חלולרות צידיהם, קרא הגצר תקעו הריעו ותקעו, הגיעו למעלה עשירית תקעו והריעו ותקעו וכו', תוקעין והולכין עד שנגיעין לשער היוצא ממזרח" (שער התחתון). [וגם צסדר השמחה לניסוך המים צהלי תמידין ומוספין, לא הציא א) דתקיעת החלולרות]. צ) עמידת הלויס צכל כלי שיר על גבי ט"ו המעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים - המפורש צמשנה.

עוד צריך ציאור צשי' הרמב"ם, א) דכל ענין השמחה שהיתה צמקדש צסוכות אינה שייכת כלל לניסוך המים להרמב"ם, ורק שמחה יתירה שהיתה צמקדש צחג הסוכות, שנא' ושמחתם לפני ה' שצעת ימים כמפורש צדצריו שלהי הלי לולב, (נעמד ע"ז הגר"י פערלא צסהמ"ל לרס"ג), ול"ע. צ) גם סגנון זה צצמשנה וצרייתא וכל הש"ם "שמחת צית השואבה" לא הזכר צרמב"ם, לא צסוף הלי לולב גבי שמחת החג, לא צהלי תמידין ומוספין גבי ניסוך המים,

ב. והנה צמשנה שם מפורש גם תקיעות צמעלה העשירית, והשמיטה הרמב"ם, והוא ע"פ הסוגיא צדף נד' א' דפליגי צזה ראצ"י

ציאר המהרש"א דהתקיעות ע"ג המעלות, הם משום היחס שבין ניסוך המים שיוּרד לשיתין, ובין המעלות שמכוונים כנגד ט"ו שיר המעלות שאמרס דוד כשכרה את השיתין], ומכיון שהרמז"ס פסק כראצ"י לגבי מעלה עשירית, ע"כ פסק גם שהתקיעות הם לפתיחת שערים ברגל, ואינם ענין כלל למילוי המים.

והנה במשנה ד"שמחת בית השואבה" כתוב, "הגיע לקרקע העזרה (עיי"ש בהגהות הגר"א) תקעו והריעו ותקעו, והיו תוקעין והולכים עד שהגיעו לשער היולא ממזרח", ובמשנה דמנין התקיעות כתוב, שלש לשער העליון ושלש לשער התחתון" וכו', ופירש"י דהיינו אותם התקיעות שתקעו בקרקע העזרה, ושהיו מאריכין בהם עד שהגיעו לשער היולא ממזרח והוא שער התחתון. אולם בדברי הרמז"ס מפורש, שלש לשער התחתון כמו שלש לשער העליון, והיינו פתיחת השערים (וכבר העיר בזה הכס"מ הנ"ל שם), והוא משום דלהרמז"ס הא גופא תליא צפלוגתא דראצ"י ורבנן, דהמשנה ד"מנין התקיעות" דראצ"י היא ולדידיה התקיעות הם צפתיחת השערים, וכדקתני להדיא שלש לשער התחתון, ומתני' ד"שמחת בית השואבה" חכמים היא דלדידהו תקיעות דמילוי המים הם, וכולם משום ושאתם מים בששון, ואליביהו דוקא לורת התקיעות הם מקרקע העזרה עד שער התחתון.

ג. ועדיין ל"ע דמ"מ מנ"ל להרמז"ס דנוהגין התקיעות בכל רגל, שהרי גם לדידיה השמחה יתירה שהיתה במקדש היתה רק בחג הסוכות, וא"כ אולי הני תקיעות הנוספות לפתיחת שערים משום שמחה יתירה דסוכות הם.

ורבנן ופסק כראצ"י, והנראה בשיטת הרמז"ס שסובר דבזה גופא פליגי ראצ"י ורבנן בגדר מהות התקיעות, אי תקיעות דמילוי המים נינהו או תקיעות דרגל לפתיחת שערים. דיעוין שם בסוגיא "מ"ט דראצ"י כיון דתקע לפתיחת שערים, למעלה עשירית ל"ל דתקע, הלכך ע"ג המזבח עדיף, ורבנן סברי כיון דתקע למילוי המים, ע"ג המזבח למה לי, הלכך למעלה עשירית עדיף", ועיי"ש בפירש"י דהוי גמירי להו חשבון התקיעות בחג שנים עשר, ונחלקו על שלשה מהם היכן לקצעם, וסברי חכמים כיון דכל התקיעות למילוי המים, עדיף לקצוע הג' תקיעות צמעלה העשירית, דמוכחי מילתא דלמילוי המים הוא ולא ע"ג המזבח. ומשמע מדבריו דראצ"י סובר דתקיעות דמילוי המים קצעום אלל השערים, וכיון דמעלה עשירית לאו שער הוא, לא שייך תקיעות שם, והיו התקיעות אלל המזבח, יעוש"ה, והנה לפירש"י לא מובן כ"כ ההדגשה של חכמים כיון דתקע למילוי המים, שהרי ראצ"י מודה בזה אלל שסובר דלא מלינו תקיעות למים ורק ע"י שער, גם ל"ע לרש"י הלשון דפתיחת שערים, דמאי שיאטה דפתיחה להכא, והו"ל למימר תקיעות דעל יד השערים.

אולם הרמז"ס מפרש כפשוטו דהא גופא מחלקותם, וראצ"י קסבר דהתקיעות הם לפתיחת שערים (ולא למילוי המים), ומה שייך לתקוע כלל ע"ג מעלה עשירית, [והתקיעות למילוי המים אליבא דראצ"י שייך רק בשער המים, שזה אחרי השאיבה כשהולכים עם המים למזבח, ולא לפני השאיבה], ורבנן סברי דהתקיעות הם למילוי המים, [והכל בכלל ושאתם מים בששון לפני השאיבה ואחר השאיבה], ולכן מעלה עשירית עדיף, [וכבר

[ענין חכמה]

הכללית שנוהגת בכל הג' רגלים, וזכינו למלא מפורש בגמ' בסוגיין את דברי הרמב"ם.

ד. ונראה עוד הכרח לדעת הרמב"ם מסתמא דמתניתין "דניסוך המים" (סוכה מח, א), "ניסוך המים כל ז' כילד ללוחית של זהב היה ממלא וכו'", וז"ע כיון שכאן שנה לנו רבי סדר שאיצת המים, והרי היליאה לשאיצת המים התחילה עם תקיעת החלוצרות שע"י שער העליון והתחתון, ותקיעות דמילוי המים מיקרו, ולמה דילג עליהם התנא. אע"כ מוכח דהני תקיעות לא שייכו כלל לסדר השאיצה, ותקיעות דפתיחת שערים הם, וסתמא דמתני' כראב"י, [ולהלן יבואר יסוד דברי המשנה אליבא דרש"י], ונמלא דתלתא משניות הם, משנה דניסוך המים [שלא הזכירו התקיעות כלל] - סתמא כראב"י, משנה דשמחת בית השואצה [שהזכר תקיעה דמעלה עשירית] - סתמא כרבנן, ומשנה דמנין התקיעות - סתמא כראב"י (כמבואר להדיא בגמ'), תרי סתמי כראב"י וחד סתמא כרבנן ופסק הרמב"ם כראב"י.

ה. ועדיין ז"ע לבאר הסוגיא שם בדף נד' א' דלכאורה מפורש דלא כהרמב"ם, דקפריך התם על רב אחא מדרומא שסובר דתוקעין על כל מוסף ומוסף, דא"כ ליתני - במשנה דמנין התקיעות - שבת שבתוך החג דאיכא כ"א תקיעות שניתוסף מוסף דשבת, (ובמתני' תנן אין מוסיפין על מ"ח), ומשני רבא "לפי שאין תוקעין למילוי המים בשבת וצארי להו טובא", ועו"ש בפירש"י "דהיינו כל הנוספות בחג דשער העליון והתחתון ושער המים ולגבי מזבח, וצארי להו נמי דלהבטיל ולהצדיל בע"ש ואיכא טובא", פ"י דחסר י"ב התקיעות דמילוי המים וכו', אולם להרמב"ם דתקיעות שערים לא שייכו

ונראה דהרמב"ם דקדק זאת מלשון הגמ' "פתיחת שערים" בלשון רבים, דלכאורה ז"ע דבשלמא שער ניקנור (שער העליון) יתכן דהיה סגור ופתחוהו רק בקריאת הגבר, אבל שער של עזרת נשים (שער התחתון) הרי צודאי פתוח היה, שדרכו יולאים ונכנסים כל הלילה לשמחת בית השואצה שבעזרת נשים, (ולא מלינו כלל שער אחר בעזרת נשים פרט לזה השער היו"א לעזרה), אלא ע"כ משום שאר רגלים נקיט ליה דאז היו שתי השערים נעולים כלילה, ובפתיחתם תקעו בחלוצרות, וכמו"כ בסוכות אע"פ שהיה פתוח תקעו ליד השער, ומשום פתיחת השערים שהיה צפועל ביתר הרגלים נקבע הלשון פתיחת השערים.

[ויומאתק לפי"ז שינוי הסדר ברמב"ם מהמשנה, שבמשנה מפורש קודם תקיעות דשער העליון ואח"כ דשער התחתון, (וכן במשנה ד"מנין התקיעות" שלאחריה קחשיב ג' לשער העליון וג' לשער התחתון), והרמב"ם היפך הסדר קודם שער התחתון ואח"כ שער העליון, ולדברינו מוסבר, דהמשנה מיירי בחג הסוכות שבעזרת נשים היה פתוח וכל ישראל נמצאים שם, ופתחו למעשה רק שער העליון והתחילו משם לתקוע ואח"כ ילאו לשער התחתון, משא"כ בכל הרגלים שכל השערים היו נעולים, פתחו את השערים כסדרם, קודם שער התחתון ואח"כ שער העליון].

ועיין בלשון הרמב"ם שלהי ה' לולב דהשמחה התחילה אחר תמיד של צין הערב"ם, לשמוח שאר היום "עם כל הלילה", ולכן אלו התקיעות שהיו אחר קריאת הגבר לא שייכו לשמחה יתירה של סוכות, אלא לשמחת הרגל

הסדר דשאיבת המים וכו' הגיעו לשער המים תקעו וכו', כמעשהו בחול כן מעשהו בשבת אלא וכו', הרי שהתנא נקיט הסדר התמידי של ניסוך המים ולא קאמר דציו"ט אין תוקעין, ופרט רק השינוי דשבת, ומצואר דשאיבת תקיעות דשער המים שנוהג ציו"ט, מתקיעות דשער עליון ותחתון דאינם נוהגים ציו"ט.

ז. ודבאור צזה, דהנה כבר כתבו התו' בריש החליל דהא דאין חליל דוחה יו"ט ושבת אע"פ שאין שבות במקדש, היינו טעמא משום דהיה ריבוי כלים ושכיח תיקון, ואגב גזירה דחליל גזרו גם על התקיעות של מילוי המים, יעו"ש בדצריהם. וסובר רש"י דהיינו דוקא על התקיעות שהם במקום שמחת בית השואבה ובאותו מעמד, דהיינו התקיעות שזשער עליון ותחתון שזעזרת נשים, דכללו אותם בכלל חליל של שואבה, משא"כ תקיעות של שער המים שאינם המשך לשמחת ריבוי הכלים, וגם לא במקום שמחת בית השואבה, לא גזרו ולא נכללו בחליל של שואבה, והדר דינא ככל תקיעות שזמקדש שמותרין דאין שבות במקדש, ולכן פירש דהא דשבת לא היו תוקעין אינו משום סרך איסור כלל, אלא משום דשבת לא היה כלל סדר דשאיבת המים, לפי שכבר נשאבו מע"ש. ונמלא לרש"י דאע"פ שכל התקיעות בני חדא ביקתא כינהו, וכולהו תקיעות דמילוי המים מיקרו, מ"מ מקום קגרים ונאסרו רק תקיעות שזשער העליון ותחתון שזמקום שמחת בית השואבה, ולא נאסרו תקיעות דשער המים.

ח. אמנם צ"י הרמז"ס הדברים מצוירים אחרת, דזה נראה גם לשיטת הרמז"ס דהאי סוגיא סברה דבגזירה דחליל של

כלל למילוי המים [והרי סתם משנה זו כראצ"י], נמלא דרך ג' התקיעות דשער המים חסרו וא"כ הו"ל מ"ח והדק"ל יעו"ש בסוגיא. [ואין לתרץ דגם השלש לגבי מזבח נפקו להו, וא"כ צלרי להם שש והוי פחות ממ"ח, דז"ל דרך רש"י לשיטתו פירש כן, דשלש ע"ג המזבח תקיעות דערצה הם, משא"כ להרמז"ס שפירש "ותוקעין ע"ג המזבח זשעה שמנסכים המים" (פ"ז מכלי המקדש), פשיטא שגם שבת היו תוקעין, דמ"ש משאר תקיעות שזשעת ניסוך היין ע"ג המזבח, וגם מוכח כן מסידור לשון הרמז"ס שכתב שם, "וכן תוקעין שלש למילוי המים שמנסכים בחג, ואין תוקעים למילוי המים בשבת, ותוקעים ע"ג המזבח וכו'", הרי שאין תוקעים שבת רק זשער המים, אבל ע"ג המזבח תוקעין. [וכן מפורש ברבינו חננאל שם בסוגיא דע"ג המזבח היו תוקעין גם שבת ודלא כרש"י יעו"ש בדצריו].

ז. ודנראה צזה דהנה יעו"ש בפירש"י שפירש את דברי רבא "שאין תוקעין למילוי המים בשבת", "שכבר נתמלאו המים מע"ש וכו'", דהיינו שאין כאן דין שאסור לתקוע, אלא מכיון שאין מילוי מים בשבת ממילא ליכא תקיעות, ועיין במהרש"א שתמה על רש"י מלהלן בסוגיא בע"ז דתקיעות דשער העליון ותחתון לא היו ציו"ט, (אע"פ שיש מילוי מים ציו"ט), ובפירש"י ותו' שם מצואר דהוא מדינא דהחליל דאינו דוחה שבת ויו"ט, וא"כ הו"ל לרש"י לפירושי בפשיטות דלא דחי שבת, עי"ה.

אולם זה ברור שמשון הש"ס שאין תוקעין למילוי המים בשבת, מצואר להדיא דהיינו רק שבת אבל ציו"ט תוקעים, ובאמת הוא מוכרח ממתני' דניסוך המים, דשונה שם כל

התקיעות בסדר דשאיבה, אולם כ"ז להרמז"ם לשיטתו דתקיעות דמילוי המים דוחה יו"ט לחכמים, משא"כ לרש"י ותו' אין כאן הוכחה דלכן השמיט התנא תקיעות דשער עליון וכו', משום דציו"ט אינו נוהג, ותנא סדר דכל הימים שוים צו נקיט.

י. ומעתה נבוא לציאור הסוגיא בעזה"י, דהנה לפירש"י ז"ע בתרתי, א' דקארי לה מאי קארי לה, הא מפורש הוא במשנה, ששבת לא היתה שאיבה ולא שייך כלל תקיעות דמילוי המים, והרי לרש"י לא השמיע לנו רצא שום חידוש, אלא מידי דממילא הוא שאם אין שאיבה אין תקיעות, ומה היה הס"ד בגמ' וכל השו"ט בתירוטי רב זירא ורצא. (ועיין צירושלמי שתמה להיפך דצ"ש היה לריך לתקוע כפליים למילוי המים, לשאיבה דיומא ולשאיבה דמחר). (ב) דלרש"י נמלא דהא דמצואר להלן בסוגיא, דתקיעות דשער עליון ותחתון לא נהגו ציו"ט, אינו שייך לדברי רצא כלל, אלא פשוט הוא להש"ס מסבירא דדנינא דחליל של שאיבה שאינו דוחה שבת ויו"ט נכללו גם התקיעות, וא"כ שוב ז"ע לפי"ז כל השו"ט של המקשן ורב זירא ורצא, כיון שפשוט הוא שחסרו שש תקיעות דשער עליון ותחתון בשבת והו"ל צ"ל ממ"ח.

יא. לכן נראה דהרמז"ם פירש דרצא חידש לן דינא שאין תקיעות דמילוי המים דוחה שבת ולא מידי דממילא הוא, ורצא יליף לה ממתני' דניסוך המים בסדר השאיבה. דהנה במשנה מפורש דכשמילאו את המים בחצית צע"ש "הכניסוהו ללשכה", והיינו ללשכה שצעזרה כמפורש בתו' שלהי לולב וערבה (ד"ה ואי), והוא מוכח מהסוגיא שם דמצואר דלכן מילאו

שאיבה נכללו גם תקיעות דשערים, דכולהו משום שמחת הרגל נינהו, שהרי לדעת הרמז"ם חליל של שאיבה עלמו משום שמחת הרגל הוא ולא משום ניסוך וכמושי"ת, אולם תקיעות דשער המים שהוא משום ניסוך ואסמכוהו אקרא דושאבתם מים בששון, לא נכללו בהך גזירה ודוחה שפיר את היו"ט, ושאיני תקיעות דניסוך מתקיעות דשמחת הרגל, וע"ז צא רצא לחדש דמ"מ שבת לא דחי ויש צוה איסור וכמושי"ת להלן, וההבדל בין שבת ויו"ט נראה משום דמלות הניסוך רגל קגרים לה לא אסרוהו חכמים, [וביותר להרמז"ם לשיטתו, דכל הקיום של ושאבתם מים בששון, מתקיים רק בהנך תקיעות שע"ג שער המים, דאינך תקיעות וכל השמחה לא שייכא כלל לניסוך המים], משא"כ בשבת דלאו שבת קגרים, ודמי לערבה דנוהג ציו"ט שבמקדש ולא דחי שבת. [אולם להלן יתבאר דמ"מ המקור היחיד ששייך לאסור תקיעת חלוצרות במקדש, הוא רק מהאי דינא דרצא דאין תוקעין בשער המים, דלולי זאת אין ס"ד לאסור תקיעות אחרי שכל הכ"א תקיעות שהיו במקדש כל יום נהגו גם בשבת ויו"ט].

ונראה עוד לפי"ז, דאפשר דכ"ז לראצ"י ולהלכה, משא"כ לחכמים דסברי דכל התקיעות למילוי המים נינהו, א"כ כשם שתקיעות דשער המים דוחה יו"ט, ה"נ תקיעות דשער העליון ותחתון דחו יו"ט ורק שבת לא דחי, דלחכמים אין לנו סיבה לחלק בין תקיעות לתקיעות.

ט. והנה לעיל הוכחנו כדעת הרמז"ם דתקיעות דשער העליון ותחתון לא שייכי למילוי המים, ממשנה דניסוך המים שלא שנה שם התנא

לתקיעות כלל - , וזה הפירוש דדברי רבא "וצלרי להו טוצא" דמכיון שאין תקיעות בשבת למילוי המים, הרי שהם נכללו באיסור דחליל, צלרי להו טוצא גם התקיעות של פתיחת שערים. ונמלא דמה דמבואר להלן בסוגיא בפשיטות שביו"ט צלרי תקיעות, הכל מכללא דדברי רבא הם, דאף דרבא קמייירי בשבת היינו רק לענין תקיעות דשער המים שבהם יש סכרא שידחו יו"ט וכנ"ל, משא"כ בתקיעות של פתיחת שערים שאין סכרא לחלקם מחליל של שואבה, אסורים לכן גם בשבת וגם ציו"ט.

יג. ועדיין ל"ע דמסידור דברי הרמב"ם בפ"י מכלי המקדש, מוכח דתקיעות שצפתיחת שערים שצרגל נהגו גם בשבת וציו"ט, שהרי באותה הלכה (ה"ו) מנה לכל התקיעות, ורק בתקיעות שער המים הוסיף שאינו נוהג בשבת, ומבואר דיתר התקיעות נהגו גם בשבת, גם מוכח מלשון הרמב"ם שכתב וצרגל מוסיפין וכו', ומבואר שהוא בכל השלש רגלים, ואי נימא דלא דחי יו"ט נמלא דבחג השבועות לא היו בכלל תקיעות צפתיחת שערים. (ואפשר כיון די ש תשלומין לעגרת כל שבעה, תקעו גם אז לפתיחת שערים, ובפשוטו התשלומין רק לראיה וחגיגה ולא לשמחה, ועיין בתו' בחגיגה שהביאו גירסא בתוספתא שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה).

יד. לבן נראה לחדש בדעת הרמב"ם, דאע"פ שמבואר בסוגיא דציו"ט צלרי תקיעות, ולדברינו נכלל זאת בצינויא דרבא, אפ"ה סובר הרמב"ם דכ"ז העלו בגמ' רק מכח ההכרח לתרץ ברייתא דרב אחא מדרומא, משא"כ למסקנא שם בדף נה' א' דדינא דרב אחא עלה בתיוצתא, וההלכה היא שאין תוקעין לכל

בחצית שאינה מקודשת כדי שלא תיפסל צלינה, והרי אין כלי שרת מקדשין אלא צפנים, ויעו"ש בתו' שהקשו באמת דלמה לא השאירו את המים מחוץ לעזרה, [ואז היה אפשר למלאות צלוחית כל יום], ונדחקו צתירונס שם עיי"ש. אמנם נראה להרמב"ם, דזה גופא מבואר כאן בגמ' דדברי רבא לפי שאין תוקעין בשבת, דהיינו דשינוי הסדר בשבת להכניס את המים מע"ש לעזרה, ולא הכניסו בשבת עלמא מהחיל דרך שער המים כמו בכל יום, מפני שאין תקיעות בשבת ע"ג שער המים, וזה חידוש שחידש רבא ממתיני, דתקיעות של שמחת ניסוך המים נאסרו במקדש בשבת.

יב. והנה כבר הבאנו לעיל דברי התו' צריס החליל שתמהו דמהיכ"ת לאסור תקיעות במקדש בשבת וציו"ט, אחרי שכל הכ"א תקיעות שהיו כל יום נהגו גם בשבת, ויתירו דמשום איסור דחליל וכו' שגזרו עליהם משום שצריכים לתקן תמיד, "ואגב דגזרו בהו גזור נמי שלא יתקעו למילוי המים ציו"ט", ונמלא דאיסורא דתקיעות הוא גזירת אגב, ול"ע דמהיכן למדוהו ומנין לו זה להש"ם בפשיטות, [אמנם כבר כתבנו לעיל דלרש"י ותו' לשיטתייהו זה מוכח מסדר דשאיבת המים שצמשנה, שדילג התנא על התקיעות שלפני השאיבה והוא משום דלא נהוג ציו"ט]. ולכן סבר הרמב"ם דרק צחידוש של רבא לאסור תקיעות של שמחת מילוי המים (דאסמכוהו אקרא) נאסרו ממילא מכ"ש גם התקיעות של פתיחת השערים שניתוספו צרגלים שהם תקיעות של שמחת הרגל, ונתחדש דכל התקיעות דשמחה אסורים, וכולהו בכלל דינא של חליל של שואבה הם, - אמנם הס"ד לית לה האי "גזירת אגב" דתקיעות, ואיסורא דחליל לא שייך

ובחיל - שס), והיו צאים לידי וכו', התקינו שיהיו נשים מלמעלה ואנשים מלמטה, הרי שהשמחה הוקצעה בעזרת נשים רק לאחר התקנה, ובראשונה היתה כל השמחה צרחת הר הבית ובחיל, והרי ט"ו המעלות - בעזרת נשים הן, ואינן במקום הר הבית כלל, ונמלא דכל סדר מעמד הלויים שם נתחדש רק אחרי שהוקצע מקום השמחה בעזרת נשים.

ועיין בצאור הגר"א משניות מדות, שכתב דהאי בראשונה קאי על כל תקופת בית ראשון, ובאמת מוכח כן מתוך הסוגיא, שהרי בניית הגזוזטרא הותרה רק על סמך קרא דאשכחו ודרוש בנבואת זכריה, שהיה סוף נביאים ומאנשי כנה"ג. [ובעלם לא נרמז כלל צרמז"ם שהשמחה היתה בעזרת נשים, וסתם וכתב "מתקנים מקום צמקדש"].

אולם אין צוה צכדי לישב השמטת הרמז"ם שהרי סו"ם לאחר התקנה נקצע מעמד זה של הלויים בסדר השמחה, ושנאו התנא צמשה ולמה השמיטו הרמז"ם.

ב. והנראה צוה דהנה לשון המשנה הוא, "הלויים בכורות ונבלים וכו' על ט"ו המעלות היורדות וכו' לעזרת נשים וכו' שעליהם הלויים עומדים בכלי שיר ואומרים שירה". והנה סיפא דמתני' "שעליהם לויים עומדים וכו'" פירושה, לכאורה ששם היה מעמד הלויים תמיד על השיר, ועמדו ע"י רש"י ותו' שס, וז"ל רש"י שעליהם הלויים עומדים בכלי שיר "לשמחת בית השואבה אבל דוכן לשיר הקרבן אלל המזבח היה", ול"ע דלפיי"ז נמלא כפל בלשון המשנה, שהרי ברישא אמר והלויים וכו' בכלי שיר

מוסף ומוסף, וממילא הקושיא משצת שצתוך החג אינה קיימת, שוב הדרינן לכלל דרק תקיעות דשער המים לא דחי שצת כדמוכח ממתני', אבל לא התקיעות של שער עליון ותחתון שהם תקיעות של פתיחת שערים, דתקיעות דמילוי המים מיקרי תקיעות של שמחה יתירה, דכל עיקרם משום ושצתם מים בששון, ונכללו בגזירה דחליל של שואבה, משא"כ תקיעות דשער עליון ותחתון, הרי כל יום יש צמקדש תקיעות של פתיחת שערים שדוחה שצת ויו"ט, ולכן אע"פ שהוסיפו תקיעות צרגל משום שמחה גם לשער עליון ותחתון, אפ"ה תקיעות של פתיחת שערים מיקרו שנוהגים בשצת וציו"ט, [ויש להוסיף דיגזירת אגב" שצתקיעות אטו חליל שיך רק בתקיעות המיוחדים לחג הסוכות, משא"כ תקיעות שנוהגים בכל רגל], ונמלא דלסוגית הגמ' דקיימא לפי רצ אחא מדרומא, שכללה תקיעות דשערים בכלל תקיעות של שמחה, חמירי תקיעות דפתיחת שערים מתקיעות דמילוי המים ואסורים גם ציו"ט, ולמסקנא שהופקעו תקיעות דשערים מכלל דתקיעות שמחה, ותקיעות דפתיחת שערים מיקרו, מותרים גם בשצת.

ב

הרמב"ם השמיט מסדר שמחת בית השואבה, ענין עמידת הלויים בכל כלי שיר ע"ג ט"ו המעלות, המפורש צמשה.

א. והנה צתחילה נקדים דיך להוכיח דלכו"ע מעמד הלויים שם אינו עיקר צסדר השמחה, שהרי מפורש בגמ' (נא, ב), ת"ר בראשונה היו נשים מצפנים (בעזרת נשים - רש"י) ואנשים מצחון (צרחה של הר הבית

שומר דוד, וכבר הזכרנו מהמהרש"א דלכן שייכים לניסוך המים שיוּרד לשיתין, ששיר המעלות דוד אמרם כשכרה את השיתין, והרי גם היין מתנסך לשיתין, והשיר התמידי הוא על ניסוך היין, ויש טעם לעמידתם של הלויים שם תמיד בשיר].

ד. ומעתה מיושג השמטת הרמזים, שהרי הרמזים פסק הלכה כראצ"י דמעלה היתה שם ודוכן עליה, וט"ו המעלות לא היה כלל מקום קבוע לשיר של לויים, [ועיין במשנה ערכין יג' ב' מפורש בדברי ראצ"י דאף שאר הלויים שהיו משוררים בכלים היו עומדים על הדוכן], ולדידיה אין לנו מקור כלל לעמידתם שם בשמחת בית השואבה, שהרי תנא דידן שסובר שעמדו שם בכלי שיר של שואבה, מדגיש ששם מעמד הלויים תמיד בכלי שיר שעל ניסוך היין, וראצ"י דלית ליה הא לית ליה נמי הא.

והדברים מתבארים יותר להרמזים לשיטתו, דשמחת בית השואבה שמחת הרגל היא ולא משום ניסוך המים, ולהמבואר לעיל בדברינו דתנא דידן וראצ"י נחלקו בתקיעת החלוצרות, דלתנא דידן משום מילוי המים הם, ולראצ"י תקיעות דפתיחת שערים דרגל הם, וסובר הרמזים דתנא דידן נקט דכל השמחה משום ניסוך המים היא וכמו תקיעת החלוצרות, ולכן היה מעמד הלויים לשמחת המילוי דניסוך המים, כשם שהיה מעמדם שם בשעת ניסוך היין, משא"כ לראצ"י כל השמחה משום רגל דסוכות במקדש היא, ולא משום דררא דניסוך המים, וממילא אינו קשור למעמד שיר הלויים.

וכו' על ט"ו המעלות, ומה הוסיף התנא בזה שחזר ושנה שעליהם הלויים עומדים וכו'. ועיין בתו' שם (נא, א ד"ה שעליהן) שהביאו פירש"י והוסיפו דצמס' מדות תנן ראצ"י אומר מעלה היתה שם גבוהה אמה ודוכן נתון עליה, ואותה מעלה היתה בין עזרת ישראל לעזרת כהנים והוא הדוכן של השיר, ולע"ג לכאורה שהרי בגמ' יומא (טז, א) מבואר שיש בזה פלוגתא דראצ"י ורצנן, ולרצנן דפליגי לא היתה שם מעלה ולא דוכן עליה, (ועיי"ש בסוגיא דלראצ"י היה גובה קרקע העזרה אמתיים ומחנה יותר מלרצנן), ומה נדחקו רש"י ותו' להשוות משנתנו עם משנת ראצ"י.

וצריך לומר דפשיטא להו לרש"י ותו', דלכו"ע מקום השיר שעל הקרבן הוא אלל המזבח, ולא בט"ו המעלות שהם מחוץ לעזרה, ורק נחלקו אם היה שם גובה אמה ודוכן או לא, אבל לתרווייהו חד מקום הוא.

ג. אמנם נראה שהרמזים חולק בזה, ומפרש המשנה כפשוטה, "שעליהם הלויים עומדים בכלי שיר", היינו בשיר שהלויים היו אומרים כל יום, ומשנתנו כרצנן דפליגי אראצ"י, והרי בלח"ה תנא דידן ששנה "שלש למעלה עשירית" חכמים הם דפליגי אראצ"י כמפורש בדף נד, א, וסובר הרמזים דאע"פ שבדאי מסתבר שהשיר של הלויים היה אלל המזבח ולא מחוץ לעזרה, אמנם זה דוקא באותם י"ב הלויים שאמרו שירה צפה, שהרי לכו"ע עיקר שירה צפה (סוכה נא, א), אבל השירה בכלי שאיננו עיקר שירה, שפיר היה באותם ט"ו המעלות, [הרי במשנתנו מפורש שחשיבותם של ט"ו המעלות היתה מלד שמכוונים כנגד ט"ו שיר המעלות

(סוכה נ, ז), ורק נחלקו בתקיעות בחלוצרות
שע"י השערים אם הם שייכים לשמחת בית
השואבה או לא, וכן בפרטי סדרי השמחה של
עמידת הלויים וכו', ותו לא מיד.

ב. והנראה בזה, דגם מצלעדי הפלוגתא
דראצ"י ורבנן, יש לנו הכרח
דמחלוקת תנאים היא בעיקר גדר שמחת בית
השואבה, דהנה צריש תענית (ג, א) מבואר
להדיא בגמ' דלר' עקיבא ור' יהודה בן צתירא
לא נהג ניסוך המים כל שבעה, יעו"ש בסוגיא
אלא הא דתנן ניסוך המים כל שבעה מני וכו',
אי ר"ע תרי יומי [ותו לא, דהא אמר ונסכיה
דהיינו בששי מרצה ניסוך המים - רש"י], ואי
ריצ"ב שיתא יומי [דאמר בשני בחג הוא
מזכיר, שית יומי הו, ע"כ לא יהיה ניסוך
המים כי אם ששה ימים - תו' וכו', אלא ר"י
היא וניסוך המים כל שבעה הלכתא גמירי לה
וכו' עיי"ש. הרי דדין זה של ניסוך המים כל
שבעה הוא רק להלכה דקיי"ל עשר נטיעות
ערצה וניסוך המים הלכה למשה מסיני, משא"כ
לריצ"ב דמפיק מונסכיהם כמשפטם וכו', ולר"ע
דמפיק מונסכיה בשני ניסוכין הכתוב מדבר,
לא נוהג כלל ניסוך המים כל ז', ורק תרי יומי
או שיתא יומי, [וכן מבואר בזבחים (קי, ז)
בשמעתא דמנכך מי החג בחוץ, דלר"ע אין
ניסוך המים בכל החג, יעו"ש תוד"ה אי
ותוד"ה אישתמיטתיה], ולפ"י פשיטא דלדידהו
סדר השמחה שהיה בכל לילה ולילה לא שייך
כלל לניסוך המים. [ואף לריצ"ב דסבר שיתא
יומי, מ"מ לא שייך להתחיל מהלילה צמולאי
יו"ט ראשון את השמחה, כיון דאכתי לא מטא
זמן חיובא דניסוך עד עלות השחר של
יום שני].

ה. והררחנו בזה לישב מה של"ע עוד לכאורה
על הרמב"ם, שהרי במשנה מבואר
דכל השיר היה שייך רק ללויים, והחסידים
ואנשי מעשה היו רק מרקדין, וברמב"ם מפורש
דחכמי ישראל והחסידים הם עמדו בכלי שיר.
ולדברינו יתישב דלהמבואר נמלא דתנא דידן
סובר ששמחת בית השואבה שמחה דניסוך
המים הוא, ולכן השיר שייך ללויים, משא"כ
לראצ"י דשמחת הרגל הוא, לא רק שאינו קשור
למעמד דנ"י המעלות, אלא אינו שייך ללויים
כלל, שהרי כל העבודה של הלויים כמשוררים
הוא בשירה שעל ניסוך היין, וממילא גם בניסוך
המים, אבל פשוט שלא בשאר שירה, וא"ש.
[ובלח"ה יש ליישב דמתני' דהלויים עומדים
בכלי שיר, הוא ר"ח בן אנטוניגוס שסובר דאף
המשוררים בכלי הם לויים (סוכה נא, א) וערכין
יא, א), ומשא"כ להלכה דקיי"ל כר' יוסי דאף
ישראלים מיוחסים המשיחין לכהונה היו
משוררים בכלי, וכמפורש ברמב"ם פ"ג מכלי
המקדש ה"ג, פשוט דגם בשמחת בית השואבה
לא היה השיר מיוחד ללויים, שו"ר שהערוך לנר
תירץ כן].

ג

א. ועדיין ל"ע טובא, דאף דהעלינו דמשנה זו
דשמחת בית השואבה כרבנן אלא
ולא כראצ"י, [בין לגבי התקיעות ובין לגבי גדר
השמחה יתירה], והרמב"ם פסק כראצ"י, מ"מ
אכתי מנלן להמליא פלוגתא חדשה ביניהם
בעיקר גדר השמחה, ואולי כמו שלרבנן השמחה
משום ניסוך המים כמפורש בש"ס כן גם לראצ"י
בניסוך תליא, וכדקרינן לה שמחת בית השואבה
משום ושאתם מים בשאון כמפורש צריש החליל

שחר וכו' וכו' עד השמחה של כל הלילה, ולפלא
שלא הזכיר כלל סדר דשאיבת המים].

והנה צירושלמי מפרש ר' יהושע בן לוי
לשון "שואבה" שמשם שואבין רוח"ק, וע"כ
דלית ליה ענין ניסוך המים, דאי לא תימא הכי
מה טעם לאפוקי מפשטו לגבי שאיבת המים,
ונמלא דאמוראי דצבלי דמפרשי לענין ניסוך
היינו לפי תנא דמתני' דפליג אראב"י, וריב"ל
מפרש אליבא דאינך תנאי.

ד. ועיין צפיהמ"ש להרמב"ם שפירש "בית
השואבה" (דל"ע הלשון "בית") דזה
קאי על המקום שהתקיימה בו השמחה וזהו
שם המקום, ול"ע דהא השמחה היתה בעזרת
נשים ולא מלאנו שיקראו לעזרת נשים בית
השואבה. ונראה דשם זה נמשך מלפני התקנה
כשהשמחה היתה בחוץ צרחת הר הבית
וצחיל, וע"כ דהשמחה היתה במקום מיוחד
זהר הבית שהרי הנשים הסתכלו מעזרת
נשים, ובע"כ דמקום קבוע היה מעל השער
של עזרת נשים, ואז נקבע למקום זה שם בית
השואבה, ונשאר מטבע לשון זה גם בבית שני,
והרמב"ם השמיטו.

ג. ועיין בגמ' (סוכה נג, א) צברייתא דר' יהושע
בן חנניא, כשהיינו שמחים בשמחת בית
השואבה לא ראינו שינה צעינינו, כינר שעה
ראשונה תמיד של שחר משם לתפילה משם
לקרבן מוסף וכו' משם לתמיד של צון הערבים
מכאן ואילך לשמחת בית השואבה, וקפריך שם
איני והאמר ר' יוחנן שצועה שלא אישן ג' ימים
מלקין אותו וישן לאלתר, אלא הך לא טעמנו
טעם שינה דהוה מתנמנמי אהדדי, עיי"ש. הרי
מפורש שכל החג לא ישנו שינה של ממש משום
שמחת בית השואבה, ועיין שם בגמ' תענית
דס"ד למימר אליבא דר' יהושע גופא דניסוך
המים נוהג רק יום אחד יעוש"ה, הרי מוכרח
דלכל הני תנאי אין שייכות צון מלות ניסוך
המים לשמחת בית השואבה, וקסבר הרמב"ם
דראב"י כמותם, [דכיון דתקיעות לאו משום
ניסוך המים, כל השמחה שהיתה כלילה נמי לאו
משום ניסוך המים היא], ומשנה דידן שהיא
אליבא דחכמים ולא כראב"י כמו שנתבאר לאו
דהלכתא היא כדאמרן.

אוצר החכמה

[ובעצם יש לדייק מגוף הצרייתא, שהרי כל
עיקרה הוא לספר מגודל שמחת בית
השואבה, והתנא הולך ומונה בדבריו התמיד של